LUMINA UNOR ZILE DE-ALTĂDATĂ

— “Light of Other Days [Slow Glass]” 1966 —

Nebula nominee for Best Short Story 1966

de Bob Shaw[1]

Traducerea: Ioana Robu

[1]Robert Shaw (1931-1996)

Lăsând satul în urmă, am luat-o în sus pe serpentinele pieptişe ale drumului ce ducea spre ţinutul cu sticlă lentă.

Nu mai văzusem niciodată cum arată o astfel de fermă şi la început mi s-a părut puţin cam straniu - un efect accentuat de imaginaţie şi de împrejurări. Motorul maşinii trăgea lin şi silenţios în aerul încărcat de umezeală, aşa încât aveam senzaţia că suntem purtaţi pe meandrele drumului într-o linişte parcă supranaturală. La dreapta noastră, povârnişul muntelui se îndulcea într-o vale cu pini seculari, de o incredibilă perfecţiune, şi peste tot se vedeau rame mari cu sticlă lentă puse acolo să absoarbă lumină. Reflectată de barele de susţinere împotriva vântului, câte-o rază din lumina asfinţitului mai sclipea fugar, creând iluzia de mişcare, dar, de fapt, nu era nici ţipenie de om primprejur. Şirurile de geamuri stăteau aşa de ani de zile pe coasta muntelui, privind ţintă spre valea cu brazi, iar oamenii veneau să le cureţe numai în toiul nopţii, când prezenţa lor vie nu se putea imprima în sticla avidă de lumină.

Erau de-a dreptul fascinante, dar nici Selina, nici eu nu scoteam o vorbă despre ele. Cred că era atâta ură între noi, încât amândoi am găsit de cuviinţă că e mai bine să tăcem, pentru ca resentimentele noastre să nu atingă nimic din ce apărea nou în preajma noastră. Plecarea în vacanţă, începeam să-mi dau seama, fusese o idee stupidă de la bun început. Crezusem că aşa totul se va rezolva de la sine, dar, bineînţeles, n-o putea face pe Selina să nu mai fie însărcinată şi, încă şi mai rău, n-o putea face să-i treacă furia că e însărcinată. Apelând la raţiune în faţa acestei situaţii disperate, am emis şi noi obişnuitele consideraţii, în sensul că da, desigur, ne-ar *plăcea* şi nouă să avem copii, dar... nu chiar acum, mai târziu, mai încolo, când le-o veni timpul. Sarcina Selinei ne costase slujba ei foarte bine plătită şi, odată cu ea, şi casa cea nouă pe care tocmai eram pe cale s-o cumpărăm şi la care acum nici nu ne mai puteam gândi cu ce câştigam eu scriind poezie. Dar adevărata sursă a iritării noastre era faptul că trebuia să recunoaştem direct şi fără menajamente că oamenii care spun că vor copii, dar mai târziu, nu-i vor, de fapt, niciodată... Tremuram de enervare numai la gândul că şi noi, care ne crezuserăm atât de deosebiţi, căzusem acum în eterna capcană biologică, laolaltă cu toate creaturile ce se împreună orbeşte de când lumea.

Drumul ne purta de-a lungul versantului sudic al lui Ben Cruachan şi începeam să întrezărim departe, în faţă, apele sure ale Atlanticului. Tocmai redusesem viteza ca să contemplu mai bine priveliştea, când am observat tăbliţa, prinsă pe un stâlp ca de poartă, pe care scria: „STICLĂ LENTĂ -Calitate Extra, Vând ieftin - J.R. Hagan”. Un impuls subit, şi-am oprit pe margine, iar nervii mei resimţiră dureros zgârieturile ierburilor aspre pe caroseria maşinii.

- De ce-am oprit? Surprinsă, Selina îşi întoarse spre mine capul blond argintiu, pedant pieptănat.

- Uite ce serie aici. Hai pan’acolo să vedem despre ce-i vorba. S-ar putea ca preţurile să fie convenabile pe-aici.

Glasul cu care Selina refuză ideea suna strident de-atâta dispreţ, dar

eram prea prins de ideea mea ca să mai stau s-o ascult. Irațional, mă stăpânea convingerea că făcând ceva extravagant şi trăznit vom ajunge iar pe linia de plutire.

- Haide, am spus, mişcarea o să ne facă bine. Am stat şi-aşa prea mult la volan.

Dădu din umeri ca să-şi manifeste încă o dată disprețul, şi-apoi ieşi din maşină. Am urcat pe o potecă formată din trepte inegale de lut bătătorit, proptite în legături de nuiele. Poteca şerpuia printre copacii care ascundeau privirii vârful dealului; la capătul ei am dat de o fermă cu o casă scundă în centru. Dincolo de clădirea mică de piatră, ramele înalte cu sticlă lentă stăteau ațintite spre un peisaj în fața căruia rămâneai fără grai: panta masivului Cruachan coborând lin spre apele lui Loch Linnhe. Majoritatea geamurilor erau perfect transparente, dar erau şi unele întunecate, ca nişte panouri de abanos şlefuit.

Ne apropiarăm de casă străbătând curtea frumos pietruită, când un bărbat înalt, de vârstă mijlocie, într-o haină cenuşie de tweed, se ridică şi ne făcu semn. Şezuse până atunci pe zidul scund de piatră care înconjura curtea, fumând din pipă şi privind către casă. La fereastra din față stătea o femeie tânără, într-o rochie portocalie, cu un băiețel în brațe, dar la apropierea noastră se întoarse nepăsătoare şi dispăru înăuntrul casei.

- Domnul Hagan? am întrebat nesigur.

- Da, eu. Ați venit să vedeți sticla, presupun? Ei, atunci n-ați greşit drumul. Hagan vorbea răspicat, cu urme din accentul colțuros al scoțienilor de la munte, care sună atât de asemănător cu irlandeza pentru o ureche neexersată. Avea întipărită pe față una din acele expresii de suferință calmă ce pot fi întâlnite doar la cantonierii în vârstă şi la filozofi.

- Da, am spus. Suntem în vacanță. Am văzut anunțul dumneavoastră.

Selina, care de obicei e firească şi comunicativă cu străinii, acum nu zicea nimic. Privea întruna spre fereastra rămasă goală, cu o expresie care mi s-a părut uşor contrariată.

- De la Londra veniți, nu? Ce mai, aşa cum vă spun, ați nimerit exact unde trebuia - şi-ați picat chiar la momentul potrivit. Nevastă-mea şi cu mine nu prea vedem multă lume pe-aici aşa devreme, acum, la-nceput de sezon.

- Ce să-nțeleg din asta, că am putea cumpăra de-aici nişte sticlă fără să fie nevoie să ne ipotecăm şi casa?

- Ei, acuma, vedeți şi dumneavoastră, zise Hagan zâmbind dezarmat. Mi-am dat pe față toate cărțile şi-am renunțat la avantajele pe care le-aş fi putut avea în afacerea asta. Rose, asta-i nevastă-mea, zice că nu mă mai învăț minte niciodată. Da', de-aia, hai să stăm jos şi să discutăm. Arătă spre zidul de piatră, apoi se uită cu îndoială la fusta, albastră imaculată a Selinei. Aşteptați până aduc un pled din casă. Hagan şontâcăi grăbit şi intră în casă,

închizând uşa după el.

- Poate că n-a fost, în fond, o idee prea grozavă să venim aici, i-am şoptit Selinei, dar ai putea cel puțin să te porți amabil cu omul! Nasul meu îmi spune că putem face o afacere bună.

- Halal afacere, spuse ea pe un ton voit grosolan. Nu se poate să nu fi observat chiar şi tu ce vechitură de rochie poartă nevastă-sa. N-o să lase mai nimic din preț pentru nişte străini.

- Aia era nevastă-sa?

- Sigur că aia era nevastă-sa.

- Ca să vezi, am spus eu mirat. Oricum, încearcă să fii politicoasă cu el. Nu mă face să mă simt prost.

Selina pufni de furie, dar totuşi afişă un zâmbet de circumstanță când Hagan îşi făcu din nou apariția, aşa că m-am mai destins un pic. Ciudat cum de poți iubi o femeie şi-n acelaşi timp să nu-ți doreşti altceva decât s-o calce trenul.

Hagan întinse un pled scoțian pe zidul scund de piatră şi, aşezându-ne pe el, ne-am dat seama, doar pe jumătate conştienți, cum ieşim din cadrul nostru citadin de viață şi ne integrăm într-un tablou rural. Pe oglinda îndepărtată a lacului, dincolo de privirile mereu la pândă ale ramelor cu sticlă lentă, un vapor trasa leneş o linie albă spre sud. Aerul tare de munte ne inunda parcă plămânii cu mai mult oxigen decât era nevoie.

- Mulți din crescătorii ce sticlă de pe aici, începu Hugan, când e vorba de străini, aşa ca dumneavoastră, îi duc cu vorba negustoreşte, băgându-le bine în cap cât e de frumoasă toamna prin părțile astea din Argyll. Sau primăvara, sau iarna, după caz. Eu unul nu mă țin de aşa ceva - doar orice prost ştie că un loc care n-arată bine vara, n-arată bine niciodată. Ce părere aveți?

Am dat din cap aprobator.

- Eu atâta zic: uitați-vă numai bine la coasta asta împădurită care intră în lac, domnule...

- Garland.

- Domnule Garland. Asta cumpărați, dacă luați sticlă dc la mine, şi niciodată n-arată mai bine ca-n clipa de față. Sticla-i acum în fază perfectă, nici una nu are o grosime mai mică de zece ani... şi-un geam ca ăsta, de patru picioare, nu vă costă decât două sute de lire.

- Două sute! Selina era şocată. Cu-atâta-l iau şi de la Galeriile Scenedow, de pe Bond Street!

Hagan zâmbi răbdător, apoi mă privi drept în ochi, scrutător, ca să vadă dacă eu, cel puțin, mă pricep la sticla lentă destul ca să pot aprecia ceea ce ne oferea. Prețul cerut era mult mai mare decât sperasem, dar... *o grosime de zece ani!* Sticla ieftină pe care-o găseai pe la magazinele Vistaplex sau Paneo-rama era, de fapt, sticlă obinşuită poleită cu un strat de sticlă

lentă nu mai gros de zece sau douăsprezece luni.

- Nu-nțelegi, dragă, i-am spus Selinei, deja hotărât să cumpăr. Sticla asta o să ne țină zece ani şi e şi-n fază.

- Şi ce-nseamnă că-i în fază, ține pasul cu scurgerea timpului şi-atâta tot, nu?

Hagan îi adresă un nou zâmbet, numai ei, dându-şi seama că în ce mă priveşte nu mai avea nevoie să se ostenească.

- Atâta tot, ziceți! Iertați-mă, d-nă Garland, dar am impresia că nu apreciați cum merită această minune, pentru că e nevoie de adevărate minuni de precizie inginerească pentru a realiza o simplă bucată de sticlă în fază. Când spun că sticla e groasă de zece ani, înseamnă că lumina are nevoie de zece ani ca să treacă prin ea. Şi fiecare din panourile pe care le vedeți acolo e gros de zece ani-lumină - mai mult decât dublul distanței până la cea mai apropiată stea! Aşa că, vă dați seama, o variație a grosimii reale de-o singură milionime de milimetru ar însemna...

Se opri din vorbă pentru o clipă şi rămase tăcut, cu privirea țintă la casă. Mi-am dezlipit şi eu privirea de la oglinda lacului şi-am văzut-o iar pe femeia cea tânără, care apăruse din nou la fereastră. Privirea lui Hagan, încărcată parcă de-o lacomă adorație, mă făcu să mă simt stingherit, şi-n acelaşi timp mă convinse că Selina nu avusese dreptate. După câte ştiam din propria-mi experiență, nici un bărbat nu se uită în felul ăsta la o nevastă, cel puțin nu la a lui, proprie.

Fata mai rămase în raza vederii noastre timp de câteva clipe, cu rochia răspândind o lumină caldă, apoi se-ntoarse şi se pierdu iarăşi în cameră. Brusc şi inexplicabil, dar perfect limpede, mă străbătu acut senzația că era oarbă. Şi presimțirea că Selina şi eu căzusem poate inoportun în miezul unei încleştări pasionale la fel de violentă ca a noastră.

- Mă scuzați, îşi reveni Hagan, am crezut că Rose vrea să mă cheme să-mi spună ceva. Aşa, şi unde rămăsesem, d-nă Garland? Zece ani-lumină comprimați într-un centimetru.

Am încetat să-l mai ascult ce spune, pe de-o parte pentru că eu unul eram deja convins, iar pe de alta, mai auzisem povestea sticlei lente de multe ori, fără să înțeleg însă nicicdată prea bine pe ce principii se bazează. O cunoştință de-a mea, om de formație ştiințifică, încercase odată să mă lămurească spunându-mi să-mi imaginez vizual un panou dc sticlă lentă ca pe o hologramă care nu are nevoie de lumină polarizată emisă de un laser pentru a-şi reconstitui informația vizuală, şi în care fiecare foton de lumină are de trecut printr-un tunel spiralat aflat în exteriorul razei de fotocaptare a fiecărui atom din componența sticlei. Această perlă, aşa o consideram, de incomprehensibilitate nu numai că nu-mi spunea nimic, dar mă convinse încă o dată că o minte atât de non-tehnic constituită cum era a mea are a se preocupa mai mult de efecte decât de cauze.

Cel mai important efect în ochii omului de rând era că lumina avea nevoie de timp îndelungat ca să treacă printr-un strat de sticlă lentă. Sticla nouă era întotdeauna neagră ca păcura, fiindcă nici o rază de lumină nu

trecuse încă prin ea, dar odată aşezată în preajma unui lac de munte, să zicem, peisajul începea să străbată prin ea, poate peste un an sau mai mult. Dacă sticla era atunci luată de acolo şi instalată într-un apartament mohorât de la oraş, pe fereastra apartamentului respectiv se vedea - timp de un an - priveliştea lacului de munte. Şi-n tot timpul acelui an aveai în fața ochilor nu doar un simplu tablou imobil, oricât de veridic, - ci puteai vedea cum apa clipoceşte în bătaia soarelui, animale tăcute se apropie să se adape, păsările brăzdează cerul, noaptea vine după zi, şi anotimp după anotimp. Până într-o zi, peste un an sau poate mai multe, când frumusețea peisajului din capilarele subatomice se termina, şi-atunci fereastra lăsa din nou să se vadă priveliştea familiară, cenuşie, a oraşului.

Pe lângă frapanta noutate ce-i asigura atracția, succesul comercial se baza şi pe faptul că posesiunea unei privelişti echivala perfect, din punct de vedere psihologic, cu posesiunea efectivă a terenului. Până şi ultimul locatar de la subsol îşi putea odihni privirea pe parcuri întinse pierzându-se în neguri - şi cine ar fi putut să spună că nu erau ale lui? Un om care posedă efectiv grădini amenajate şi domenii întinse nu-şi petrece timpul căutând întruna dovezile palpabile ale posesiunii sale, tăvălindu-se pe pământul ce-i aparține, pipăindu-l, mirosindu-l, gustându-l. Tot ceea ce primeşte de la pământurile sale sunt imagini vizuale, tipare de lumină şi, o dată cu apariția sticlei lente, aceste tipare de lumină puteau fi luate cu sine în galerii de mină, în submarine, în celule de închisoare.

În mai multe rânduri am comis şi eu, personal, mici tentative literare asupra acestui miraculos cristal, dar pentru mine tema este atât de inefabil poetică încât, paradoxal, rămâne inaccesibilă poeziei - cea pe care-o pot eu scrie, cel puțin. Şi-apoi, tot ce se putea scrie mai bun s-a şi scris deja. Cu inspirația presimțirii şi-a preştiinței, au scris astfel de versuri oameni care-au murit cu mult înainte de-a se descoperi sticla lentă. Cum aş fi putut spera, de exemplu, să-l pot egala vreodată pe un Moore, care scria cândva:

„Ades în pacea nopții liniştite.

Când sonmu-şi umflă apa-ntunecată,

O caldă Amintire-mi mai trimite

Lumina unor zile de-altădată...”

Câțiva ani doar şi sticla lentă se transformase dintr-o curiozitate ştiințifică într-o industrie pe scară largă. Şi spre uimirea noastră, a poeților - a acelora dintre noi care rămân la convingerea că frumusețea trăieşte chiar dacă florile mor - subterfugiile şi tertipurile de ordin comercial la care a recurs noua industrie nu se deosebeau cu nimic de cele parcticate de oricare altă ramură industrială. Existau geamuri panoramice de prima calitate care se vindeau la prețuri exorbitante, după cum existau şi geamuri de calitate inferioară, considerabil mai ieftine. Grosimea, măsarată în ani, constituia un factor important în calculul prețului, dar mai exista şi problema grosimii *reale* sau a fazei.

Chiar şi cu cele mai perfecționate tehnici inginereşti, reglarea grosimii rămânea până la urmă o chestiune de nimereală. O discrepanță grosolană putea însemna, de exemplu, că un geam proiectat să fie de cinci ani grosime,

ieşea de cinci ani şi jumătate, aşa încât lumina care intra vara apărea de cealaltă parte a sticlei la vreme de iarnă. Aceste dereglări de fază îşi aveau, desigur, şi ele farmecul lor - aşa, de exemplu, mulți muncitori în tura de noapte aveau preferințe pentru faze temporale în regim propriu -însă, în general, costa mai mult dacă voiai să cumperi geamuri panoramice care țineau cât mai exact pasul cu timpul real.

Selina nu arăta deioc convinsă, nici după ce Hagan termină de vorbit. Clătina din cap aproape imperceptibil şi mi-am dat seama că Hagan nu nimerise cel mai bun drum spre bunăvoința ei. Pe neaşteptate, casca argintie a părului îi fu răvăşită de o pală de vânt rece stârnită din senin, odată cu stropi mari şi limpezi de ploaie ce începură să răpăie în jurul nostru, căzând dintr-un cer aproape fără nori.

- Vă semnez un cec acum pe loc, am zis eu abrupt, simțind cum ochii verzi ai Selinei trianghulează cu furie pe fața mea.

- Puteți aranja dumneavoastră cu transportul?

- Ei, transportul nu-i o problemă, zise Hagan, ridicându-se în picioare. Dar n-ați vrea mai bine să luați sticla chiar acum cu dumneavoastră?

- Păi, sigur că da... dacă n-aveți nimic împotrivă. M-am simțit ruşinat de încrederea lui fără rezerve față de petecul de hârtie semnat de mine.

- Atunci, să vă scot un geam din ramă. Aşteptați aici. Nu durează mult până-l trec într-o ramă portabilă.

Hagan o luă şchiopătând în josul pantei spre şirurile de geamuri, dintre care unele ofereau o privelişte însorită spre apele lacului Linnhe, în timp ce altele erau voalate, iar câteva, pur şi simplu, negre.

Selina îşi strânse gulerul de la bluză în jurul gâtului:

- Ar fi putut măcar să ne invite înăuntru. Îmi închipui că nu trec chiar aşa de mulți dobitoci pe-aici ca să-şi permită să-i trateze cum îi vine.

Făcând un efort să nu iau în seamă insulta, m-am concentrat asupra cecului pe care-l completam. Un strop îndesat de ploaie îmi căzu pe încheietura de la deget, lățindu-se apoi pe hârtia de culoare roz.

- În regulă, am spus, hai să ne adăpostim sub streaşina casei până se-ntoarce omu'. „Năpârcă ce eşti", am continuat în gând simțind că toată situația se deteriorează iremediabil. Dobitoc am fost când te-am luat pe tine de nevastă. Dobitoc patentat, dobitocul dobitocilor - că m-am lăsat prins în cârligul ăla din mine pe care-l ții agățat în tine, de n-o să mai scap din el câte zile-oi mai avea, de-oi mai avea, n-aş mai avea.

Cu o gheară ascuțită înfiptă-n stomac, am ajuns şi eu în fugă la zidul casei, pe urmele Selinei. Dincolo de geam, camera mare şi atent dereticată, cu focul de cărbuni arzând, era goală, dar se vedeau jucăriile copilului împrăştiate pe jos. Cuburi cu literele alfabetului şi o roabă de culoarea morcovului proaspăt răzuit. Stăteam încă la fereastră şi priveam înăuntru, când băiatul veni în fugă din cealaltă cameră şi începu să dea cu piciorul în cuburi. Nu mă observă. Câteva clipe mai târziu, femeia cea tânără intră şi ea

în cameră şi-l ridică în braţe. Îl luă apoi la subsuoară, râzând radioasă, din toată inima. Veni apoi la fereastră, aşa cum mai făcuse şi înainte. Le-am zâmbit din reflex, dar nici ea, nici copilul nu-mi răspunseră.

Ace de gheaţă îmi cuprinseră fruntea. *Oare să fie orbi amândoi?* M-am tras repede din dreptul ferestrei.

O scurtă exclamaţie înnăbuşită a Selinei mă făcu să mă-ntorc spre ea.

- Pledul! îmi zise. Îl face leoarcă.

Traversă în fugă curtea sub rafalele ploii, smulse pătratul roşu de pe zidul sur şi se-ntoarse-n fugă drept spre uşa casei. Ceva mi se zbătu sălbatic în subconştient:

- Selina, am mai apucat să strig. Nu deschide!

Dar era prea târziu. Apucase să împingă în lături uşa de lemn cu zăvor şi-acum stătea, cu palmele la gură, privind în interior. M-am dus la ea şi i-am luat pătura din mână, fără ca degetele-i moi să opună vreo rezistenţă.

În timp ce închideam la loc uşa, mi-a alunecat şi mie privirea peste interiorul casei. Camera dereticată şi curată în care văzusem femeia cu copilul nu era, de fapt, decât un talmeş-balmeş dezolant de mobile hârbuite, ziare vechi, haine ponosite şi vase murdare. Duhnea a umezeală şi-a casă părăsită. Singurul lucru pe care l-am recunoscut dintre cele văzute pe fereastră era mica roabă, decolorată şi ruptă.

Fără să ezit, am pus zăvorul pe uşă şi mi-am poruncit să uit imediat cele văzute. Dintre bărbaţii care trăiesc singuri, unii ştiu să-şi ţină casa-n rânduială; alţii, pur şi simplu, nu ştiu: asta-i tot.

Selina era albă ca varul la faţă:

- Nu înţeleg. Nu înţeleg nimic.

- Sticla lentă funcţionează în ambele sensuri, i-am spus blând. Lumina poate să şi iasă dintr-o casă, aşa cum şi intră.

- Vrei să spui că...?

- Nu ştiu. Nu ne priveşte. Vino-ţi în fire acum... uite-l pe Hagan care ne-aduce sticla noastră.

Gheara din stomac începu să mai slăbească.

Hagan intră în curte aducând o ramă de formă alungită acoperită cu plastic. I-am întins cecul, dar el nu-şi mai lua ochii de la faţa Selinei. Părea să-şi fi dat din primul moment seama că degetele noastre nepricepute scotociseră prin sufletul lui. Selina îi ocolea privirea. Arăta îmbătrânită şi bolnavă şi stătea cu ochii aţintiţi undeva pe linia orizontului.

- Duc eu pătura, d-le Garland, spuse Hagan într-un târziu. Nu trebuia să vă deranjaţi.

- Nici un deranj. Poftim cecul.

- Mulțumesc. Încă nu-şi lua ochii de la Selina, cu un fel de implorare ciudată în priviri. Mi-a făcut plăcere să tratez cu dumneavoastră.

- Plăcerea a fost de partea mea am spus eu, la fel de convențional şi de gol. Am luat rama grea şi am condus-o pe Selina spre poteca ce ducea la şosea. Am ajuns la capul treptelor, alunecoase acum în urma ploii, şi-n acel moment Hagan vorbi din nou:

- Domnule Garland!

M-am întors spre el fără tragere de inimă.

- N-a fost din vina mea, zise el apăsat. Un şofer din ăştia bezmetici care fug de la locul faptei i-a lovit în plin pe amândoi acum şase ani, pe drumul de Oban. Băiatul n-avea decât şapte ani. Am şi eu dreptul să păstrez ceva de la ei.

Am dat din cap fără nici un cuvânt şi am luat-o în jos pe potecă; o sprijineam pe Selina ținând-o strâns lângă mine, simțindu-i cu emoție brațele încleştate în jurul meu. La o cotitură am mai aruncat o privire înapoi prin sita ploii şi l-am văzut pe Hagan, cu umerii lui pătrați, şezând pe zid exact în locul unde-l văzusem prima dată.

Stătea cu ochii țintă la casă, dar n-aş fi putut spune dacă era sau nu cineva la fereastră.

[*Originally published in „Analog” Aug. 1966*]